

**GÜNDEM:
YENİ İMAR
YÖNETMELİĞİ
YENİ Mİ?**

**GRENFELL
TOWER YANGINI**

**SÜNGER KENT-
DAYANIKLI KENT**

**AFRODISİAS
DÜNYA MİRAS
LİSTESİNDE**

**IX. MİMARLIK
VE EĞİTİM
KURULTAYI'NA
DOĞRU**

**İSTANBUL'DA
BRÜTALİST
BİR YAPI:
MARUF ÖNAL'IN
KAPLANCALI
APARTMANI**

**BÜTÜNLEŞİK
KURGUSUYLA
TAC-ŞEV
YENİ KAMPÜSÜ**

**YARIŞMA:
BURSA ÇEKİRGE
MEYDANI**

**YARIŞMA:
ELAZIĞ KENT
MEYDANI**

**BOŞLUK VE
YIKIM ÜZERİNE:
KUŞDİLİ**

Brüt Betonu ve Modern Mimarlığı Hedef Alan Güncel Tartışmalar Üzerine Bir Değerlendirme

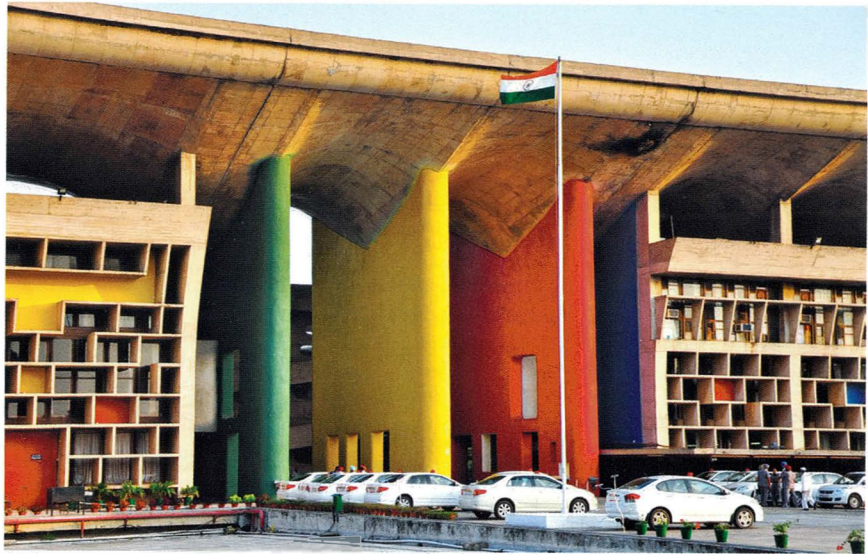
Özlem Erdoğan Erkarşlan*

NELER OLDU?

İnternetteki çeşitli portallarda Uygur Mimarlık'ın Ankara'daki bir dizi okul yenileme projesindeki brüt beton kullanımını hedef alan tartışmalar yer aldı ve hemen ardından çok okunan bir haber portalı bunu habere dökerek "Şehirlerin Ardından Eğitim de Grileşti" başlığı ile yayınlamasının ardından konu daha geniş bir kesim tarafından tartışılır oldu. Haberin başlığındaki ciddi eleştiriye rağmen metin iki cümle ile geçiştirilmişti ve şöyle devam ediyordu: "İstanbul'da Yenilenen Okulların 'Beton' Görüntüsü Tepki Çekti. Ankara merkezli mimarlık şirketi 40 okulu yeniledi. Ancak okulların gri ve beton görüntüsü tepki çekti."¹

Bu haberin mimarlar arasında sosyal paylaşım sitelerinde dolaşarak hızla yayılmasının ardından haberin içeriksizliği, kolaycılığı ve eleştiri yaptığı noktanın mesnetsizliği nedeniyle derin bir tepki oluşturdu. Mimarlar olarak son zamanlarda tasarımın kıymetine ve erken modernizmin tehdit altındaki örneklerinin yok edilmesine karşı mesleki platformlarda verdiğimiz mücadelenin verdiği deneyim, bu kez daha yıkıcı ve geniş tabanlı bir karşı düşünce ile karşı karşıya geldiğimiz çabuk farkına varmamızı sağladı: Mimarlığı hedef alan yıkıcı güçler artık tek bir siyasi cepheden gelmiyor; bilgisizce ve düşüncesizce üretilen ve tasarım ürününün kıymetini takdir edemeyen genel görüş her yerden karşımıza çıkıyordu. Örneğin, benzer bir biçimde tam da İller Bankası için verilen mücadelenin ardından bu kez Taut'un DTCF binası için değerleştirme amacı taşıyan yazı bizzat Ali Nesin tarafından yazılarak sosyal medyada dolaşıma sokulmuştu ve hızla yazılı basına da yansıdı.²

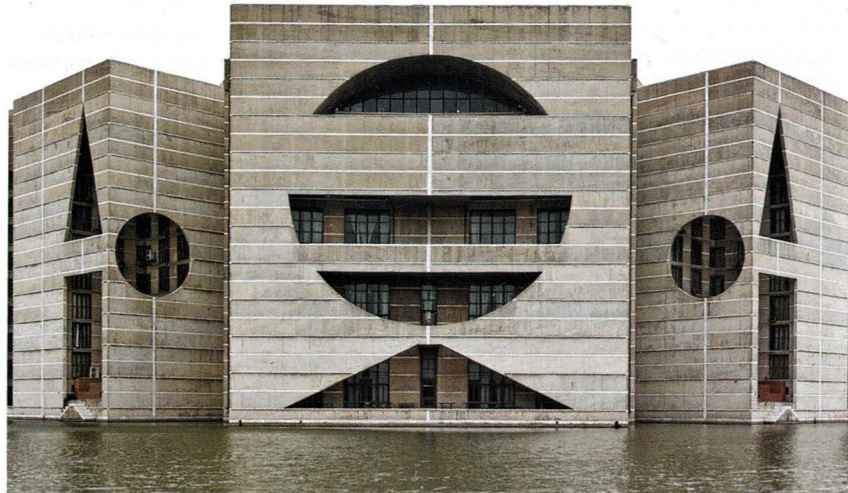
Brütalist yapıların grisi, beton kullanımı ile kentlerimizi saran ruhsuz renkler ve 'beton'laşma arasındaki fark, sadece belli bir meslek camiası için mevcut. Tasarımın ve brüt betonun arkasındaki detayın görülebilmesi için toplumun diğer kesimlerinin tasarım kültürü konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini belirten yazar, ortak paydada buluşulacak ortamların kurulmasının önemini vurguluyor.

1. Adalet Sarayı, Chandigarh, Hindistan, 1951-1956. Mimar: Le Corbusier

2. Tomba Brion Cemetery, Treviso, İtalya, 1970, Mimar: Carlo Scarpa

3. Bangladeş Parlamentosu, Dakka, Bangladeş, 1962-1974. Mimar: Louis Kahn

Fotoğraf: Dvıgu Tuna

4. ODTÜ Mimarlık, Ankara, 1963. Mimar: Altuğ ve Behruz Çinici

Matematik köyü içerisinde yapılan mimarlık yaz okulları sebebi ile en azından benzer dilleri konuşuyor olacağımızı varsaydığımız bir entellektüelden böylesine sığ bir eleştirinin gelmesi mimarlar arasında şaşkınlıkla karşılandı, Zafer Akay bu konuda son noktayı Arkitera'da yayınladığı eleştirisi ile koydu.³ Çok farklı kesimlerden gelen bu modern karşıtlığı birçoğumuzu nedenleri üzerine düşünmeye sevk etti.

MİMARLARDAN GELEN TEPKİLER

İnternet üzerinden dolaşıma giren ve brüt betonu küçümseyen yorum ve haberler biz mimarların canını çok acıttı. Yaşadığımız çevrede iyi ve nitelikli yapılar kazandırma gayreti içinde olup bunu gerçekleştirebilen o kadar az mimarlık ofisi var ki... Kafamızı kaldırıp yaşadığımız kentlere baktığımızda bugün meslek camiası olarak şikayet ettiğimiz ne varsa iyi kötü arkasında bir mimarın imzası bulunduğunu hepimiz biliyoruz. Mesleki yeterlilik ve nitelik sorunu bir yana, birçok mimarın onaylamadığı projelerin altına imza atmaya adeta zorunlu kılındığı bir çerçevede nitelikten ödün vermeme mücadelesi vermiş ve bunu kazanmış bir avuç ofisin yapılarını biz alkışlayıp ödüllendirirken kamuoyunda değersizleştirilmesi de neydi? Kızdık hep beraber, sosyal medyada bunu günlerce tartıştık. Brütalizmi hedef alan bu eleştiriyi betonu doğru anlatacak örnekler ile açıklamak üzere bir çabaya giriştik. Le Corbusier'ye, Carlo Scarpa'ya, Louis Kahn'a, Tadao Ando'ya ve Frank Lloyd Wright'a ait nitelikli brüt beton örneklerini içeren sosyal medyada pay-

laşıldı. (Resim 1-3) Tam da o sırada güzel haber geldi, Türkiye'deki en başarılı brüt beton örneklerinden ODTÜ Mimarlık Fakültesi binası Getty Foundation'ın "Keeping It Modern" girişimi kapsamında korunması için hibe sağlanacak 12 önemli 20. yüzyıl yapısı arasına alınmıştı. (Resim 4) Erken modernin nitelikli örneklerinin sadece ülkemiz için değil, dünya kültür değerleri açısından önemini göstermesi açısından eşsiz bir fırsat yaratan bu haber de yine mimarlık portallarında ve mimarların kişisel sosyal medya hesaplarından paylaşıldı. Tam bu sırada çok nitelikli bir başka yazı XXI dergisinde yayınlandı. Bu tartışmaların tümüne altlık oluşturabilecek bir tartışma açıyordu bu makale: "Modernlikten Neden Nefret Ediyorlar?"⁴

Brüt beton kullanımını hedef alan yukarıda sözü edilen haberde, İstanbul'da deprem açısından riskli bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çok sayıdaki okulun yenilenmesi için gerekli mimarlık hizmetini veren ofisin adına bile yer verilmemişti. Haberin dilinde brüt beton terimi kullanılırken doğal çevrenin tahribatını ya da kontrolsüz kentleşmeyi eleştirmek için yaygın olarak kullanılan "betonlaşma" kavramı çağrıştırmıştı. Tepkilerimize yol açan haberin tam olarak kimin eleştirisini yansıttığını söylemek iki cümlelik ifadesine bakarak oldukça zor... Ama o okullara karşı gelişen bir tepkiyi yansıtmak yerine, bizzat inşa etme amacı taşıdığı açıkça belli... Bu yapıları eleştirmek için kullanılan dil gerçekten de hiç masum değil. İki amaca hizmet ediyor; birincisi kentlerde olan biten tüm çirkinlikler, tam da bunların tersine birçok yönden oldukça nitelikli bir tasarımın arkasına yapıştırılıyor ve kentsel ne kadar sorun varsa bizzat mimarlığın, mimarın suçu olarak temsil ediliyor. İkincisi, haberin konu aldığı okullar aracılığıyla köpürtülen eleştiri modern mimarlığın aracımsız temsil formlarını, yalın dil envanterini hedef alıyor, böylelikle sürdürülen kültür politikalarının modern mimari mirasımızı bir çirkinlik, kurtulunması gereken bir yük gibi gören anlayışına uygun kamuoyu yaratmaya çalışıyor. Beton ve betonlaşmayı birbirine bu kadar kolay karıştıramaz bir yayın organı; bu kadar bilgisiz bir kültür editörleri olamaz. Ama demek ki oluyor.

Bu haberde konu alınan okullar onlarca mimarın, mühendisin ve toplamda sayıları yüzü aşan teknik ve idari insanın emeğiyle çok uzun bir süreç içerisinde tasarlanmış ve uygulanmıştı. Kamu ile iş yapmanın tüm zorluklarını bir bir aşan mimari tasarım stratejisi, buna ek olarak müteahhitlere hiç açık bırakmayacak kadar detaylandırılmış keşifler ve uygulamadaki titiz takip sonucu elde edilmişti. Öğrencilerin mekân deneyimini zenginleştiren, derslik kadar ortak kullanım alanlarına da değer veren bir tasarım yaklaşımını tercih eden mimarlık ofisi, tüm yapılarda bakım ve kullanım kolaylıklarının yanında kullanıcıların taşıyıcı sistem ve mekân arasında bir bağlantı kurabileceği bir mimarlık grameri kurabilmek adına büyük brüt beton yüzeyleri tercih etmişti. Mekânı oluşturan tüm bileşenlerin üç boyutu ile algılanması için malzemelerin doğal dokusu ve rengini doğru ışık ile güçlendiren ve her yönü ile mimarlığın temel tasarım ilkelerini gözden kaçırmayan nitelikli tasarım örnekleri olan bu okulların eleştirisini salt beton üzerine yapmak doğrudan indirgemeci bir modern karşıtlığından başka bir şey değildir.

ASIL SORUN NE?

Betonun, taşın, ahşabın, herhangi bir malzemenin formdan, işlevden bağımsız biçimde eleştirilemeyeceğini bile bilmeyen sorumsuz bir içerik yönetimi sürdüren yayın organına tepkilerimiz haber altına döşediğimiz yorumlar ile verildi. Ama bu, haberin yanıltıcı içeriğini okumuş, zaten kafası karışık okuyucuya ulaştığı olduğumuz anlamına gelmiyor. Tek bir haber üzerinden bu yanıltıcı düşünce sistemi nasıl empoze edilmiş ise, bizim verdiğimiz tekil tepki ile de geri püskürtülemedi elbette...

Yapılaşmış çevrenin tasarım ve mühendislik disiplinlerinin bilimsel perspektifinden tamamen uzaklaşarak emlak değerlendiricilerinin, yatırımcıların ticari çıkarları ile yönlendirilmesi ve bu sürecin tüm yönetiminin siyasi kadrolarca yüklenilmesi dünden bugüne gelişen bir sorun değilse de Cumhuriyet tarihi içinde kentlere ve doğal çevreye en büyük hasar son yirmi yıldır verildi. Bu siyasi adımlara mesleki ortamlarda, özellikle de Oda çatısı altında gerekli itirazlar yapılmakta ise de sorunun sadece siyasal yapı olmadığını artık kabul etmemiz gerekiyor. Dünyanın her yerinde mimarlar fazla elitist ve buyurgan bulunuyor, mesleğin kamuoyundaki algısı üzerine yapılan anketler bunu söylüyor. Ancak aradaki uçurumun en azından ülkenin diğer entelektüelleri ile bu kadar açık olmaması gerekiyor. Eğer dil ve düşünce yapımız sadece bize özgü kalıyor ve bunu kentin asıl sahipleri olan kullanıcılar ile paylaşmıyorsak burada bir sorun olmalı...

Mimarlık adına meslek odası olarak verilen mücadelede başat siyasal organların iş yapma şekline doğrudan bir eleştiri yapıldığı halde, örneğin, bu meseleyi gündemde tutmak isteyen sivil toplum örgütleri, toplumsal platformlar veya en basitinden bu eleştiriye sahip çıkan muhalefet siyasetçisi bile yok. Kendi iletişim organlarımız içinde yaptığımız mesleki konuşmaları kamuoyu duymuyor; kamuoyu ile paylaşılan her tür demeç aynı cümleleri tekrarlıyor. Her kelimesi doğru olsa da işitilebilir olması için bu söylemin başka bir ayağının olması gerekiyor: Yazılı ve dijital basın, TV ve sivil toplum platformları aracılığıyla mimarlık kültürünün herkese ya da en azından eğitilmiş kişilere anlatılabilecek netlikte ve içerikte hazırlanmasına ihtiyaç var... Bu kültürün olmazsa olmazı tasarım ürünü ile ticari ürünü birbirinden ayırt edebilecek nosyonların kişilere kazandırılmasıdır; en azından hedef kitlenin önemli yapı ve mimarların adlarına, yapılarına aşina olabilmeleri, bir anlamda mimarlık okuryazarı olmasıdır. Mimarlık politikalarına yön verebilmek için bu adımları planlayabilmemiz ve gerekli organlarını oluşturabilmemiz gerekiyor.

Tasarım dilinden ve değerinden hiçbir şey anlamayan ve anlaması eğitim düzeyi nedeni ile mümkün olmayan kesimi dışında bırakırsak, bu tartışmaları izleyebileceğimiz, katkıda bulunabilecek eğitilmiş kişi sayısı da bir o kadar sınırlı... Uygur Mimarlık'ın mimari dili (**Resim 5**) ile Marmara Ereğlisi Belediye Binası (**Resim 6**) arasındaki farkı anlayıp, doğru tercihi kullanacak bir kullanıcı eğitimi gerekiyor. Mimarlık kültürü diye tanımladığımız olan o artık sadece meslek camiası ile sınırlı kalmaya başladı. Katılımcı mimarlık ve planlamayı dile getirir-

Fotoğraf: Cemal Emden

5. TED Ankara Koleji Yumrubel Yerleşkesi, Gölbaşı, Ankara, 2005. Mimar: Uygur Mimarlık

Kaynak: Burcuoğlu Pafta

6. Marmara Ereğlisi Belediyesi Hizmet Binası, Tekirdağ, 2015-devam ediyor. Mimar: Bilinmiyor

ken bile, beklenen katılımı verecek düşünce yapısının oluşmasından söz edemiyoruz. Mimarlık eğitiminden sorumlu kurumlarda akademik düşünce bariyeri, akademik olmayana geçit vermiyor; hatta mesleğin uygulamasından gelen paradigmalara bile daha ikincil olarak görülürken, bu platformları sivil toplumun içinde oluşturmak şu anda tek seçenek gibi görünüyor. ❖

NOTLAR

1. "Şehirlerin ardından eğitim de grileşti; İstanbul'da yenilenen okulların 'beton' görüntüsü tepki çekti", www.t24.com.tr/foto-haber/sehirlerin-ardından-egitim-de-grilesti-istanbulda-yenilenen-okullarin-beton-goruntusu-tepki-cekti,6590 [Erişim: 01.08.2017]
2. "Ali Nesin'den Atatürk Üniversitesi DTCF binasına 'çirkin' yorumu", www.sozcu.com.tr/hayati/kultur-sanat-haberleri/ali-nesinden-ataturk-universitesi-dtcf-binasina-cirkin-yorumu [Erişim: 01.08.2017]
3. "Köyden İndim Şehire, Şaşırdım Birdenbire", www.arkitera.com/gorus/1060/koyden-indim-sehire-sasirdim-birdenbire [Erişim: 01.08.2017]
4. "Modernlikten Neden Nefret Ediyorlar?", www.xxi.com.tr/i/modernlikten-neden-nefret-ediyorlar [Erişim: 01.08.2017]